

CHECKLIST VOOR SAMENWERKING MET CHINESE ACADEMISCHE EN KENNISINSTELLINGEN:

INLEIDING EN GEBRUIK

In de afgelopen jaren heeft samenwerking tussen academische en kennisinstellingen uit China met de rest van de wereld een grote vlucht genomen. De snelle opkomst van China maakt dat veel instellingen graag banden willen aanhalen met Chinese partners. Een Chinees rapport uit januari 2018 stelt dat er in 2016 zo'n 443.000 buitenlandse studenten in China studeerden.¹ In 2017 gingen zo'n 608,400 Chinese studenten naar het buitenland, een groei van 11,7% ten opzichte van 2016.² Er bestaan nu zo'n 200 overeenkomsten tussen Nederlandse en Chinese academische instellingen en Chinezen vormen de grootste groep van studenten in Nederland van buiten de EU.³ Deze samenwerking is in meerdere opzichten de belichaming van het betrekken van de *Global South* in het internationale academische onderzoek, waardoor een groot potentieel aan nieuwe inzichten wordt aangeboord.

China is echter –net zoals eerdere opkomende machten– niet noodzakelijkerwijs geïnteresseerd in academisch onderzoek per se, maar ziet dit vooral als een belangrijke factor die de opkomst van het land mede vorm geeft. China's academische ambities zijn in belangrijke mate gekoppeld aan politiek-strategische ambities, zoals het *Belt and Road Initiative* en het in 2016 gelanceerde *Made in China 2025*–plan om China tot een technologie-supermacht te maken.

(Potentiële) samenwerking met Chinese kennisinstellingen dient tegen deze achtergrond te worden bekeken. Voordelen moeten worden afgezet tegen mogelijke risico's. Het gaat daarbij vooral om de volgende zaken:

1. **Agendasetting.** Chinese kennisinstellingen doen hun huiswerk. Ze weten goed met wie en waarom ze willen samenwerken. Hun samenwerkingsagenda is afgeleid van door de overheid geformuleerd strategisch beleid. Als aan Nederlandse zijde een duidelijk doel van de samenwerking en kennis over de (mogelijke) partner ontbreekt, dan is de kans groot dat de samenwerking per saldo veel meer 'brengen' dan 'halen' is.
2. **Academische vrijheid.** Aan Chinese zijde is het niet wetenschap om de wetenschap, maar dient onderzoek vrijwel altijd een achterliggend economisch en/of politiek doel. Dit uitgangspunt heeft als gevolg dat Chinese onderzoekers en kennisinstellingen op een andere manier omgaan met academische vrijheid en intellectueel eigendomsrecht dan in Europa gebruikelijk is. Ethische normen kunnen verschillen. Soms worden gezamenlijke resultaten op een (in Nederlandse ogen) oneigenlijke wijze politiek gebruikt.
3. **Kennistransfer.** In de kennisgebieden waar China vooral op inzet - zoals engineering, AI, robotica, 5G, space en aerospace – liggen wetenschappelijke kennis en toegepaste kennis (technologie), zeker in de Chinese benadering, dicht tegen elkaar. Samenwerking kan dan leiden tot ongewenste kennis- en technologietransfer naar China die de concurrentiepositie van Europese bedrijven aantast. Hierbij kan ook sprake zijn van (het risico van) aantasting van nationale veiligheidsbelangen.

Het Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS) heeft, in nauwe samenwerking met het Leiden Asia Centre (LAC), onderzoek gedaan om de risico's en uitdagingen van academische en onderzoeks-samenwerking met Chinese partners in kaart te brengen. Hiertoe hebben het LAC en HCSS meer dan 40 interviews gevoerd met wetenschappers en universiteitsmedewerkers in binnen- en buitenland die directe ervaring hebben in omgang met China. Daarbij is ook onderzoek gedaan in Polen, Duitsland en Denemarken. Ook is met enkele Chinese wetenschappers gesproken. Naast academische instellingen is ook

navraag gedaan bij Brainport en bij de Nederlandse veiligheidsdiensten. Tenslotte is er uitgebreid literatuuronderzoek gedaan.

Dit alles heeft geleid tot onderstaande checklist met als doel beleidsmakers en beslissers die te maken hebben met (mogelijke) samenwerking met Chinese wetenschappelijke- of kennisinstellingen te ondersteunen in het beoordelen van de risico's en mogelijke beperkingen van die samenwerking. Dit is niet om samenwerking te ontmoedigen, maar juist om de (eigen) toegevoegde waarde te vergroten. In het algemeen zullen Chinese tegenpartijen zich vergelijkbare vragen hebben gesteld om op basis daarvan de samenwerking naar hun ideeën te vormen.

CHECKLIST VAN 10 VRAGEN MET TOELICHTING

1. Wat is de noodzaak of motivatie voor samenwerking met een Chinese partner t.o.v. een partner uit een ander land?

Gegeven de mogelijke serieuze beperkingen en/of risico's die samenwerking met Chinese partijen met zich mee kan brengen, is het nuttig om na te gaan of de gewenste resultaten van de samenwerking elders niet gemakkelijker behaald kunnen worden. Dit is niet alleen een inhoudelijke kwestie: is de integriteit van gedeelde data in het geding; kunnen onderzoekers zich vrijuit bewegen? Het is ook een procedurele zaak: kunnen visa makkelijk worden verkregen; zijn antecedentenonderzoeken nodig; zijn financiële transacties (indien relevant) gewaarborgd? Dergelijke overwegingen kunnen tot de conclusie leiden dat samenwerking binnen Europa per saldo meer oplevert.

Over de merites van samenwerking met Chinese academische instellingen zijn de meningen verdeeld. Vanuit de interviews werd meermalen gemeld dat China voor Nederlandse (en andere Europese) partijen de tweede belangrijkste partner buiten Europa is voor wetenschappelijk onderzoek en uitwisseling, na de Verenigde Staten. Dit wordt versterkt door het idee dat China mogelijk in de toekomst de belangrijkste partij in het academische landschap wereldwijd kan gaan worden.⁴ Zo is China bijvoorbeeld met 250.000 wetenschappelijke publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften op dit moment al de grootste producent na de Verenigde Staten met 300.000 publicaties.⁵ De Chinese overheid investeert uitgebreid in onderzoek, en de academische samenwerking tussen Nederland en China groeit. In de periode tussen 2010 en 2015 bezette Nederland de tiende plaats op de lijst met belangrijkste partners voor Chinese academische publicaties.⁶ Tegelijkertijd wordt door onderzoekers geconstateerd dat er noch in Nederland noch in Europa een duidelijke visie is op academische samenwerking met China, wat kaders zou kunnen bieden over wat wel en wat niet in overeenkomsten te vervatten.⁷

Als motivatie voor het werken met Chinese instellingen worden verschillende redenen gegeven. Een ervan is dat Westerse partijen door samenwerking China beter leren kennen. Vanuit Duitsland wordt zelfs gezegd dat zulke samenwerking helpt om Duitsland te "versterken als een onderzoeks- en innovatiecentrum" en ook om "oplossingen te vinden voor grote uitdagingen op sociaal en klimaat-gerelateerd vlak."⁸ Vanuit Deense optiek wordt ook gewezen op het feit dat veel kennisproductie in de toekomst in China zal plaatsvinden.⁹ Samenwerking met een Chinese universiteit kan ook met zich meebrengen dat bepaalde vormen van klinisch onderzoek, zoals onderzoek met dieren, gemakkelijker gedaan kan worden. Ook wordt het feit dat bij populatieonderzoek veel grotere samples kunnen worden gebruikt als reden gezien om in China onderzoek te doen.¹⁰

Niet iedereen is overtuigd dat samenwerking met Chinese instellingen meerwaarde heeft boven samenwerking met traditionelere partners dichterbij huis. Zo worden taalbarrières en culturele verschillen genoemd als redenen die samenwerking bemoeilijken, en is ook de aanwezigheid van financiering niet altijd vanzelfsprekend. Bovendien werd vaak opgemerkt dat de agenda van potentiële Chinese partners vaak onvoldoende transparant is.¹¹ Een verschil in inzicht in hoe onderzoek te doen leidde er toe dat

samenwerking tussen een Nederlandse academische en industriële partner en een partij in China niet van de grond kwam. Een andere onderzoeker stelde dat “wij meer brengen dan dat we uit China halen.”¹²

Chinese onderzoekers entameren samenwerking met Europese en andere Westerse partners vanwege de toegang die het biedt tot kennis van hoge kwaliteit. Aan de andere kant stelt een Chinese wetenschapper dat Westerse instellingen aan ‘dumping’ van onderwijs doen, met name op business-onderwijs, waarbij vestigingen worden geopend in China om financieel gewin.¹³

2. Wat is de doelstelling van de samenwerking?

Het is goed om duidelijke eigen doelstellingen voor samenwerking te formuleren en zich vervolgens af te vragen of de beoogde doelstellingen daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. Wat zijn succes- en faalfactoren? Is er een risico dat bepaalde activiteiten om politieke of strategische redenen aan de kant van de Chinese partner geen doorgang kunnen vinden, of anders vormgegeven moeten worden? Zijn de doelstellingen in overeenstemming met nationale of regionale beleidslijnen? Is er een gereede kans dat de beoogde doelstellingen aan het einde van het project nog overeind staan? Zijn de doelstellingen van Chinese zijde bekend en zijn deze te verenigen met de eigen doelstellingen?

Doelstellingen van samenwerking met Chinese academische partijen worden door Westerse landen doorgaans vanuit een puur academisch en/of commercieel perspectief geformuleerd. Academisch gezien is in Denemarken bijvoorbeeld het “creëren van kennis en innovatie” een belangrijk doel. Daarnaast is het doel ook om Chinees talent naar Deense bedrijven toe te halen.¹⁴ In Nederland wordt ook gesteld dat China simpelweg toponderzoekers in huis heeft waar wij mee zouden moeten willen samenwerken.¹⁵ Daarnaast wil men ook graag toegang krijgen tot fondsen, infrastructuur, bepaalde apparatuur en ook data, hoewel voor al deze zaken geldt dat er allerlei beperkingen aan kunnen zitten.¹⁶ Al met al is het lastig (gericht) waarde te genereren als niet helder is geformuleerd welke vorm en inhoud de opbrengst van de samenwerking zou moeten zijn. Daarom is het van belang om bewustzijn te hebben ten aanzien van de verenigbaarheid/balans tussen de wederzijdse belangen. Zijn er (op voorhand) bedenkingen of belemmeringen te verwachten van Chinese zijde die de eigen doelstellingen negatief zullen beïnvloeden en vice versa?

Vanuit Chinees perspectief is het verkrijgen van meer citaties een belangrijke drijfveer, gegeven het feit dat citaties cruciaal zijn in China om promotie te maken, en een gebrek hieraan zelfs tot ‘sociale uitsluiting’ kan leiden. Omdat dit zo gevoelig is, kan het fraude in de hand werken.¹⁷ Dit kan mogelijk zeer ernstige persoonlijke consequenties hebben voor Chinese onderzoekers.¹⁸ Daarnaast lijkt ook het verkrijgen van bevestiging van status –en daarmee de positie van China in de wereld– een motivatie: zo is het verkrijgen van eredoctoraten een doel op zich. Ook wordt er waarde gehecht aan gezamenlijke publicaties (waarbij het dan zeer wenselijk is dat de Chinese onderzoeker als eerste wordt genoemd).¹⁹ Aan de andere kant kan bijvoorbeeld het opzeggen of reduceren van bestaande samenwerking worden gebruikt om voor China onwelgevallige sprekers, zoals de Dalai Lama, bij buitenlandse universiteiten buiten de deur te houden. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de University of San Diego in 2017.²⁰

Een ander doel vanuit Chinees perspectief is om toegang te krijgen tot kennis die het nodig heeft om het land zelf verder te ontwikkelen. Zo is er naast interesse in materiaalwetenschappen en het ontwikkelen van de medische wetenschappen bijvoorbeeld ook belangstelling voor hoe pensioenfondsen en medische verzekeringen goed kunnen functioneren.²¹

3. Wat is de vorm van de samenwerking?

Welke partners zijn (in)direct betrokken bij het samenwerkingsverband? Zijn er derde partijen die in een later stadium een bepaalde rol of zeggenschap kunnen opeisen? In hoeverre kunnen ze de succes- en faalfactoren in het bereiken van de (eigen) doelstellingen beïnvloeden? Wat zijn de mogelijkheden om hier controle op uit te oefenen?

Samenwerkingsverbanden met Chinese instellingen kunnen voortkomen uit individuele contacten, maar zijn doorgaans formeel vastgelegd. Veel van dit soort overeenkomsten hebben uitwisseling van studenten als basis, voornamelijk op MA/PhD niveau.²² Er blijkt echter een onbalans te zijn in het aantal uitgaande en inkomende studenten, gegeven dat er veel meer Chinezen richting Europa komen dan andersom. Dit heeft meerdere redenen: voor Europeanen geldt dat het aanbod aan vakken in het Engels en omzetting van studiepunten problemen opleveren. Voor Chinezen zijn dit geen problemen. Hun instroom naar universiteiten in Europa wordt door sommige Europese universiteiten (ook in Nederland) op dit moment zelfs beperkt.²³ De meeste Chinese studenten komen naar Europa om natuurwetenschappelijke disciplines te studeren.

Samenwerkingsverbanden met Chinese academische instellingen zijn vaak dus niet op gelijkwaardige voet, en vallen als gevolg hiervan ten voordele uit van de Chinese partner. Dit heeft verschillende oorzaken: financieringsmogelijkheden, de geboden vrijheid om onderzoek te doen, het aantal studenten dat wordt uitgewisseld, of het soort onderzoekers dat aan bepaalde uitwisselingen mag meedoen. Zo is toegang tot data doorgaans veel opener voor Chinezen in Europa dan voor Europeanen die in China werken. Ook wordt soms van Westerse onderzoekers verwacht dat zij een doctoraat aan een Westerse universiteit hebben gehaald, terwijl een soortgelijke eis niet aan Chinese academici wordt opgelegd.²⁴

4. Wie financiert de samenwerking en welke invloed heeft dat op de rechten, verplichtingen en verantwoordelijkheden van de samenwerkingspartners?

“Wie betaalt bepaalt.” Het is belangrijk om te weten wie er direct of indirect in de financiering voorziet. Zeker voor een land als China waar de overheid een grote rol speelt, niet alleen als financier, maar ook als directe of (vaker) indirecte richtinggever van inhoud en vorm van de samenwerking. Het kan zijn dat achter de geformuleerde en overeengekomen doelstelling(en) nog andere, niet expliciet gemaakte, doelstellingen zitten. Overeenkomsten die marge voor interpretatie laten kunnen hierdoor in een later stadium frictie veroorzaken.

Er bestaat onduidelijkheid over de mate waarin samenwerking met Chinese instellingen ook tot toegang tot financieringsbronnen leidt. Hoewel dit regelmatig als reden wordt opgevoerd door Europese partijen om samenwerking met China aan te gaan, wordt er ook gezegd dat China geen directe financiering voor projecten in bijvoorbeeld Europa levert, en dat er ook geen Euro's de andere kant opgaan.²⁵ Daarnaast blijkt financiering van gezamenlijke programma's ook wel met gesloten beurzen te worden gedaan.²⁶ Financiering van bijvoorbeeld faciliteiten van een Nederlandse universiteit in China zou wettelijk ook niet zijn toegestaan.²⁷

Er zijn wel voorbeelden waar financiering van Chinese zijde wordt aangewend om claims te leggen op onderzoeksresultaten, of dat Chinese partners agendasetters willen zijn.²⁸ Zo heeft een Chinese partner een 51% aandeel in de ontwikkeling van intellectueel eigendom geclaimd in een samenwerkingsverband met een Nederlandse universiteit.²⁹

5. Kunnen alle partners beschikken over en gebruik maken van de uitkomsten van de samenwerking?

Uitkomsten van onderzoek kunnen voor verschillende partijen een verschillend belang met zich meebrengen. Het is dus belangrijk om te weten wat er met de uitkomsten gedaan kan worden gedaan wat betreft verspreiding of delen met derde partijen, zodanig dat een partij niet een 'veto' kan uitspreken daar waar dat niet voorzien of verwacht was.

Omdat Chinese en buitenlandse partijen (bijvoorbeeld uit Nederland) vaak hun 'eigen' deel van de samenwerking financieren, kunnen zij ook veelal vrijelijk gebruik maken van de vruchten van uitwisselingen, onderwijs en onderzoek. Niettemin is er gerapporteerd dat in China bepaalde uitkomsten voor politieke doeleinden kunnen en zijn gebruikt.³⁰ Een tweede mogelijkheid is, zoals hierboven gesteld, dat een Chinese partner een bepaalde vorm van eigendomsrechten kan claimen, al helemaal als het om activiteiten gaat die binnen de Chinese jurisdictie vallen. Een ander voorbeeld uit de Chinese praktijk spreekt over proefschriften die met Chinese overheidsfinanciering tot stand zijn gekomen waarbij auteurs hun data moeten overleggen, en proefschriften eerst bij hun instituut ter controle moeten deponeren alvorens deze in buitenlandse wetenschappelijke tijdschriften kunnen worden gepubliceerd. Wanneer het nodig is bij internationale samenwerking geheime data te delen moet een Chinese organisatie de daarvoor voorgeschreven procedure volgen en de partner een geheimhoudingsverklaring laten tekenen.³¹

6. Zijn de betrokken medewerkers zich bewust van de mogelijke risico's en van de voorzorgsmaatregelen die zijn of moeten worden genomen?

Zijn medewerkers voldoende op de hoogte van de mogelijke specifieke risico's die samenwerking met Chinese partijen met zich meebrengt? Zijn er regels of protocollen waar zij van op de hoogte moeten zijn?

Er blijken grote verschillen te zijn in de mate waarin wetenschappelijke medewerkers op de hoogte zijn of rekening houden met risico's van interactie met Chinese collega's. Op basis van de interviews lijken er ook verschillen te bestaan tussen bèta- en alfawetenschappers, waarbij de eersten gemiddeld gezien een meer sceptische inslag hebben. Ook kunnen eerdere ervaringen of wellicht persoonlijke politieke voorkeuren een verschil maken in welke invulling een wetenschapper geeft aan voorzorgsmaatregelen die hij of zij neemt. Een geïnterviewde stelde dat sommige onderzoekers zelfs de risico's niet *willen* inzien.³²

Gemiddeld gezien zeggen onderzoekers die in China hebben gewerkt dat Westerse instellingen niet voldoende bewustzijn hebben opgebouwd over de risico's van werken met Chinese partners. Dit begint al bij het vragen over de herkomst van financieringsbronnen, ongeacht of deze uiteindelijk ook Nederlandse onderzoekers ten goede komen. Instanties zoals TNO zijn erg voorzichtig in hun aanpak. Zo laten zij Chinese partners niet toe tot projecten waarin nieuwe technologie wordt ontwikkeld. Alle staf bij TNO wordt onderworpen aan hetzelfde veiligheidsregime, waarbij extra zorg in acht wordt genomen ten aanzien van medewerkers die specifieke risico's met zich meebrengen.

De aanwezigheid van protocollen verschilt nogal. Een bedrijf als TNO heeft deze wel, maar veel universiteiten niet. Ook worden er weinig vragen gesteld van praktische aard zoals: hoe om te gaan met nationalistische studieverenigingen? Hoe te reageren op aanvragen voor het censureren van inhoud? Wat te doen als studenten klagen over de inhoud van vakken die oneerlijk is tegenover China? Dit zijn zaken waar universiteiten en wetenschappelijke instellingen meer aandacht aan zullen moeten gaan besteden, zeker als uitwisselingen met China groter worden qua aantallen en China een assertieve koers blijft varen.

7. Zijn er beperkingen op de academische vrijheid te verwachten?

Onderzoek met Chinese partners kan bepaalde beperkingen voor de academische vrijheid met zich meebrengen. Dit kan in inhoudelijke zin zijn, bijvoorbeeld doordat de 3 T's niet kunnen worden besproken (Tibet, Tiananmen en Taiwan), of in de zin dat Chinese partners actieve controle willen uitoefenen op bepaalde 'narratieven' (intellectuele integriteit/indoctrinatie), bijvoorbeeld door de rol van de CPC in historisch onderzoek centraal te willen stellen.

Academische vrijheid kan op meerdere manieren in het gedrang raken. Bij aanvang van een samenwerkingstraject kunnen bepaalde onderwerpen of bepaalde personen worden uitgesloten. Tijdens zo'n traject kunnen onderzoekers of studenten bepaalde druk ondervinden om resultaten aan te passen of te schrappen. Over het algemeen bestaat het beeld dat overheidssturing voor de academische sector onder president Xi Jinping significant is toegenomen, waardoor academische vrijheid duidelijk afneemt. Buitenlandse onderzoekers die in China werken moeten contracten ondertekenen waarin ze verklaren geen 'staatsgeheimen' uit China te zullen verspreiden. Het problematische hieraan is dat de term 'staatsgeheim' open is voor interpretatie.³³

Beperkingen op academische vrijheid vinden hun grondslag in de manier waarop de Chinese overheid academici van eigen bodem benadert. Een Duitse studie stelt dat "The most important challenges to Chinese-German cooperation are the restricted freedom of science in China, distorting incentive schemes for Chinese scientists, [and] lack of transparency in government decisions (...)." ³⁴ Daarnaast verbood de Chinese minister van onderwijs (Yuan Guiren) in 2015 om "Westerse waarden" te promoten in Chinese klaslokalen. Volgens de media behoren tot deze waarden het "universele" perspectief op mensenrechten en de beperkte definitie van een constitutionele democratie. Daarnaast zijn ook opmerkingen die kunnen worden beschouwd als "slandering the leadership of the communist party" of "smearing socialism" niet toegestaan. Tenslotte blijkt het Chinese ministerie van onderwijs de controle te verstevigen over het filosofieonderwijs en de sociale wetenschappen, waarbij het een benadering "met Chinese karakteristieken" promoot.³⁵

Deze benadering van academische vrijheid binnen China wordt ook in het buitenland soms uitgedragen. Zo zijn verschillende Chinese universiteiten actief in het creëren van overzeese 'party cells' of 'party groups'.³⁶ Zo hebben Chinese academici een communistische 'partijtak' opgezet op de University of California (Davis) met als doel "to continue to recruit new members; organize the group to study the latest party theory and ideology from China; resist the corrosive influence from the west; and enable the members of the branch office and other Chinese patriotic people to experience warm caring from the party office."³⁷

Wellicht het meest zichtbare voorbeeld van dit beleid zijn de Confucius-instituten. Rond deze instituten zijn wereldwijd diverse incidenten bekend. In Chicago in de VS raakte het aldaar gevestigde Confucius-instituut in 2014 in opspraak en werd het gesloten na een meningsverschil tussen de Universiteit van Chicago en een beambte van de Hanban, het Chinese instituut voor wereldwijde bevordering van de Chinese taal. De Pennsylvania State universiteit sloot het daar gevestigde Confucius instituut datzelfde jaar.³⁸ Een probleem met de instituten is dat het Chinese ministerie van onderwijs verantwoordelijk is voor het aantrekken van staf. Een ander probleem is dat deze personeelsleden niet dezelfde academische vrijheden hebben als Westers personeel.³⁹ De Canadese McMaster University in Hamilton sloot zijn Confucius-instituut nadat stafleden hun zorgen hadden geuit over het beleid dat personeel geen banden mocht hebben met organisaties die de Chinese overheid heeft verboden. Zo verklaarde een personeelslid dat ook aanhanger van Falung Gong was dat ze onder druk werd gezet om haar geloof aan te passen. De directeur van de Canadese *Security Intelligence Service* zei dat "lobbyists are funding Confucius Institutes in most of the campuses across Canada"; "the institutes are managed by people operating out of the embassy or consulates - nobody knows that the Chinese authorities are involved"; en "they had organised demonstrations to deal with what are called the five poisons: Taiwan, Falun Gong and others".⁴⁰ Ook

hebben de Chinezen ooit voorgesteld om in Utrecht een Confucius-instituut op te zetten. Dit aanbod was door de CvB van de Universiteit Utrecht afgewezen.⁴¹

Voor onderzoekers is censuur in de directe interactie het meest directe probleem. De interviewronde leverde diverse voorbeelden op. Zo heeft een Nederlandse universiteit tijdens een verblijf in China een 'dringend verzoek' gekregen om het thema van een moot court, een rechtbankoefening voor studenten, aan te passen. Een ander voorbeeld is dat pagina's van een studieboek waren vastgeplakt omdat die voor China gevoelige informatie bevatten. Ook worden gevallen genoemd van Europese onderzoekers die hebben ondervonden dat de vrijheid van meningsuiting van Chinese studenten (in China) kennelijk was beknot.⁴² In Denemarken en Nederland is melding gemaakt van een partijcel op een universiteit.⁴³ Het doel van zulke cellen is om Chinese studenten op 'het juiste ideologische spoor' te houden. De leider van zo'n cel zou hebben gezegd dat hij Chinese medestudenten 'in bescherming zou hebben genomen met het oog op hun terugkeer naar China' en vroeg zich af of een Nederlandse universiteit hier problemen mee zou hebben.⁴⁴ Ook zouden studenten aan de UU zijn "gemobiliseerd" door de Chinese overheid om een petitie in te dienen bij het Internationale Hooggerechtshof in Den Haag om protest aan te tekenen tegen het gevelde oordeel ten aanzien van de Zuid-Chinese Zee.⁴⁵ Verder is in China bepaalde literatuur niet voorhanden; zijn er problemen met internetverbindingen; is er soms cameratoezicht in het klaslokaal; of zijn sommige gebieden zoals Xinjiang niet toegankelijk voor onderzoekers.

Naast censuur is zelfcensuur een issue. Veel Europese en Westerse onderzoekers die in China werken zullen zich in een publieke setting zelden kritisch uitlaten over de Chinese politiek. Een onderzoeker zei dat dit een kwestie was van "beleefdheid".⁴⁶ Een ander voorbeeld is van een onderzoeker die niet spreekt over 'Tiananmen protesten' maar over de 'tijd van protesten.' Chinese onderzoekers worden ook ideologisch beperkt via memo's van de partij en 'opfriscursussen partijvoorschriften'.⁴⁷

Een ander issue is valse *peer reviews*, fabricatie van onderzoek en plagiaat in de Chinese academische wereld. Deze problemen worden voornamelijk veroorzaakt door de combinatie van lage salarissen voor academici gecombineerd met hoge bonussen voor publicaties.⁴⁸ Voor Chinese onderzoekers en studenten is de problematiek van beperkingen op academische vrijheid vooral ook een probleem in de zin dat de persoonlijke consequenties voor hen ernstig kunnen zijn. Voor Westerse onderzoekers gaat het er vooral om dat gevoelige thema's worden vermeden, maar toegang tot informatie en betrouwbaarheid ervan maken dat werken in echte vrijheid in China geen sinecure is.

8. Is het databeheer op orde?

Het verzamelen en opslaan van en de toegang tot data kan allerlei risico's met zich meebrengen. Dit kan zijn omdat informatie politiek gevoelig kan zijn; omdat deze een bepaalde strategische waarde vertegenwoordigt; of omdat het delen van informatie voor derde partijen een issue kan zijn. Het verkrijgen van toegang tot dergelijke kennis kan via allerlei aangrijpingspunten lopen. Ook sectoren die inhoudelijk niet erg relevant lijken kunnen doelwit zijn, niet in de laatste plaats omdat ze vaak een indirecte toegang ('voet tussen de deur') kunnen vormen tot andere, wel relevante sectoren. Afgezien van deze inhoudelijke issues zijn technische waarborgen (bijv. versleuteling, toegangsregelingen) ook relevant in dit kader.

De belangstelling vanuit China voor bruikbare kennis is breed en omvat zowel vakinhoudelijk kennis als kennis van beleid en strategie. Het gaat hierbij echter niet alleen om kennis die in bestanden en systemen staat opgeslagen. De waarde van eigen kennis en positie in netwerken wordt vaak onderschat, waardoor het risico van het verschaffen van kennis (of toegang hiertoe) die beter niet gedeeld had kunnen worden niet wordt gezien en/of niet op de eigen persoon wordt betrokken. Voor wat betreft het gebruik van big data in onderzoeksprojecten in China en of er ethische commissies zijn die zich hier om bekommeren is weinig bekend onder de geïnterviewden.

Hoewel er veel wordt gesproken over mogelijke risico's met betrekking tot informatiebeheer (data management), zijn er uit het onderzoek geen voorbeelden naar voren gekomen waaruit blijkt dat informatie is gestolen ('data poaching'). Niettemin wordt er kennelijk wel soms druk uitgeoefend van Chinese zijde om toegang tot informatie te krijgen. Zo spreken Duitse studies over de moeite die moet worden gedaan om informatie en data te kunnen evalueren, wat soms leidt tot "gedwongen technologie- en datatransfers."⁴⁹ Een Nederlandse universiteit had besloten om Chinese studenten *non-disclosure*-overeenkomsten te laten tekenen om ervoor te zorgen dat patenten niet weg zouden lekken naar China.

China zelf is heel strikt waar het de uitvoer van data betreft. Zo moet alle data die in China wordt geproduceerd in Chinese handen blijven en op Chinese servers worden opgeslagen.⁵⁰ Tegelijkertijd wordt gemeld dat toegang tot Chinese data in China zelf geen grote problemen oplevert.⁵¹ Niettemin zijn er ook regels die bijvoorbeeld stellen dat auteurs van proefschriften die met financiering van de Chinese staat tot stand zijn gekomen, voor publicatie in buitenlandse wetenschappelijke tijdschriften hun data eerst bij hun instituut voor moeten leggen.

Tenslotte staat de Chinese overheid er ook om bekend regelmatig data aan de publieke sfeer te onttrekken. Een voorbeeld hiervan zijn censuurverzoeken die de Chinese overheid heeft gedaan aan de academische uitgeverij Springer en Cambridge University Press: "The Chinese government has actively engaged in destroying or hiding data that might be of interest for scientists, and is seeking control of information available to academics."⁵² Uit het onderzoek van HCSS en LAC zijn echter geen concrete voorbeelden hieromtrent naar voren gekomen.⁵³

9. In hoeverre kunnen medewerkers of andere betrokkenen binnen het samenwerkingsverband blootstaan aan risico's van politieke aard?

Onderzoekers en/of studenten die betrokken zijn in een samenwerkingsverband kunnen tegen hun wil of zonder specifieke intentie bloot worden gesteld aan politieke risico's. Zo kunnen Chinese onderzoekers (ongewild) mogelijk sancties worden opgelegd als zij zich inlaten met gevoelige informatie, of juist worden ingezet om gevoelige informatie los te krijgen. Ook studenten (Chinese én Nederlandse) kunnen risico lopen bij contact met gevoelige informatie, of worden gemonitord door medestudenten. Anderzijds kan politieke druk tot uitsluiting van deelname aan bijvoorbeeld conferenties leiden, of kunnen uitnodigingen aan conferenties in China een middel zijn om een politieke boodschap breder te verspreiden.

Hoewel er geen concrete gevallen uit het onderzoek naar voren zijn gekomen van Chinese onderzoekers die door academische activiteiten in persoonlijke problemen zijn gekomen, bestaan er wel aanwijzingen dat de Chinese overheid een zekere mate van intimidatietechnieken aan de dag legt om onderzoekers van eigen bodem in het gelid te houden—ook in het buitenland.⁵⁴

Zo kunnen studenten die met gevoelige informatie in aanraking komen mogelijk consequenties verwachten terug in China. Ook is er een geval bekend van een Chinese onderzoeker aan een Nederlandse universiteit die een conflict had met een censor, en werd bedreigd met baanverlies en einde carrière bij terugkomst in China.⁵⁵ Deze persoon is daarna naar de VS vertrokken.

10. Zijn commerciële risico's in het geding?

Commerciële belangen kunnen in het geding zijn, zeker voor samenwerking op terreinen met een grote technologische meerwaarde. Vanuit het Chinese oogpunt bezien zijn deze belangen nooit ver weg. Het is dus van belang deze risico's in kaart te brengen, ook in verband met samenwerking met derde partijen.

Gegeven dat China actief beleid voert op het verwerven van kennis die te gelde kan worden gemaakt, zijn commerciële belangen met name in het geding in de toepassingen van bètaonderzoek. In Nederland sluit TNO samenwerking op dit vlak met Chinese instellingen zelfs helemaal uit. Niettemin zijn er geen concrete

gevallen gevonden in het kader van academische samenwerking met Nederland waar kennis, informatie of data die commerciële waarde vertegenwoordigde op oneigenlijke wijze in Chinese handen is gevallen.

ENKELE PRAKTISCHE MAATREGELEN

Bewustzijn. Er is veel winst te behalen door het vergroten van het bewustzijn. Heeft u een aanpak / programma om het besef van de kwetsbaarheden en risico's van samenwerking met Chinese partners bij de betrokkenen te vergroten? Gezien de verschillende niveaus van kwetsbaarheden en risico's, ligt ook dit vergroten van het bewustzijn op verschillende niveaus. Voor de strategische samenwerkingsverbanden c.q. grotere programma's is bewustzijn op het niveau van de Colleges/Raden van Bestuur, de China-coördinatoren en de beveiligingsfunctionarissen van universiteiten en kennisinstellingen van belang. Voor de veiligheid van de informatiesystemen zijn de *Chief Information Officers* (CIOs) en verantwoordelijken voor (de beveiliging van) de ICT-infrastructuur cruciaal. En 'op de werkvloer' moeten de individuele wetenschappers en onderzoekers voorlichting krijgen (zie hieronder).

Voorlichting. Wetenschappers, onderzoekers en studenten die naar China gaan zouden van tevoren moeten worden gewezen op de manieren waarop ze kunnen worden benaderd of beïnvloed. Indien mogelijk zou een debriefing moeten plaatsvinden om te kunnen achterhalen of mogelijke risico's ook manifest zijn en om eventuele patronen te kunnen ontdekken. Vanwege de veelheid aan contacten zal voorlichting in de praktijk veelal *batch*gewijs moeten plaatsvinden. Belangrijk is mensen te doordringen van de waarde van hun kennis en netwerken; waarde die om diverse redenen niet altijd zomaar dient te worden weggegeven. Zeker in een tijd waarin *open access* steeds meer wordt benadrukt is dit van belang. De betreffende kennisinstellingen (maar ook bijvoorbeeld ministeries) zullen hier zelf het voortouw in moeten nemen. Een uiterst belangrijke eerste stap is expliciet functionarissen aan te wijzen die verantwoordelijk zijn voor het 'managen' (in welke vorm dan ook) van de risico's. Voor specifieke gevallen met een belangrijk risicopotentieel kan de AIVD benaderd worden (via de algemene ingang).

Gebruik apparatuur / informatie; cyberhygiëne. Het advies is om een strikte scheiding te houden tussen elektronische apparatuur (laptops, smartphones etc.) voor gebruik in China ten opzichte van elders. Verder moet ervan worden uitgegaan dat alle informatie die op apparatuur (servers) in China wordt opgeslagen, ook door de Chinese overheid/inlichtingendiensten kan worden benaderd. Een goede cyberhygiëne en *security by design* voor de eigen ICT-infrastructuur kan de impact en doorwerking van incidenten verminderen, bijvoorbeeld door toegang tot informatie te compartimenteren.

Samenwerkingsstrategie. Heeft de eigen instelling een bredere strategie voor samenwerking met China en, zo ja, passen de eigen doelstellingen voor en belangen in het concrete samenwerkingsinitiatief hierin? Maar ook: bent u op de hoogte van het Chinese beleid op het gebied van hoger onderwijs, kennisontwikkeling en internationale samenwerking, en van de Chinese beleidsagenda op het gebied van de betreffende samenwerking?

Rol van de Nederlandse inlichtingendiensten. AIVD en MIVD hebben zorgen over het ongewenst lekken van (strategische) kennis en misbruiken van contactennetwerken gefaciliteerd door academische samenwerking tussen Nederland en China. Dit geldt in diverse opzichten nadrukkelijker voor China dan voor andere landen waarvoor deze zorg ook bestaat. Veel andere Westerse diensten delen deze zorg. Vragen om in dit kader te stellen zijn:

- Heeft u informatie gezocht bij of bent u geïnformeerd door de AIVD over de risico's verbonden aan samenwerking met Chinese partners?
- Bent u zich bewust van een duidelijk / verhoogd risico:
 - in het gebruik van specifieke toepassingen in de sfeer van ICT-voorzieningen in China en in het gebruik van sociale media van Chinese origine (bijv. WeChat) in de omgang met Chinezen?
 - bij het toegang geven tot Nederlandse universitaire netwerken aan Chinese studenten en onderzoekers?

- dat in de open en relatief beperkt gecompartmentaliseerde Nederlandse samenleving en wijze van omgang toegang tot een kritische sector vaak relatief eenvoudig op een indirecte manier – dus via een andere, minder relevante, sector– is te maken?
- Bent u zich ervan bewust dat de Chinese overheid samenwerkingsverbanden kan gebruiken (en in de praktijk gebruikt) om studenten, wetenschappers of onderzoekers te ‘rekruteren’ en/of te ‘gebruiken’ (al dan niet bewust); en dat dit vaak laagdrempelig gebeurt, bijvoorbeeld via LinkedIn-contacten? Een dergelijk contact kan aanleiding zijn om – soms openlijk en brutaal – informatieverzoeken te doen; soms met het excuus dat men vanuit China de informatie via internet niet kan bereiken.
- Bent u zich ervan bewust dat langdurige relaties en financiële afhankelijkheid van Chinese geldstromen de kwetsbaarheid verhogen?

De AIVD is via zijn algemene nummer bereikbaar om desgevraagd nadere voorlichting te verstrekken.

NOTEN

- ¹ “Annual Report on the Development of Chinese Students Studying Abroad”. Centre for China & Globalization, 2 januari 2018. <http://en.ccg.org.cn/ccg-annual-report-number-of-chinese-studying-abroad-reaches-record-high-in-2016-more-international-students-in-china-come-from-countries-along-br/>.
- ² “2017 sees increase in number of Chinese students studying abroad and returning after overseas studies”. Ministry of Education, PRC, 4 april 2018. http://en.moe.gov.cn/News/Top_News/201804/t20180404_332354.html.
- ³ interviews
- ⁴ interviews
- ⁵ Schoonen, Willem. “Ook in wetenschap wordt China een wereldmacht”, 27 augustus 2016.
- ⁶ Bekkers, David. “Sino-Dutch Research: Overview & Opportunities”, 6 juli 2018.
- ⁷ interviews
- ⁸ “Strategic Framework for Cooperation with China in Research, Science and Education”. China Strategy 2015–2020. Federal Ministry of Education and Research, 2015.
- ⁹ “Strategy Knowledge-Based Collaboration between Denmark and China”. Ministry of Science Technology and Innovation, 2008. https://ufm.dk/en/publications/2008/files-2008/strategy-knowledge-based-collaboration-denmark-china.pdf?set_language=en&cl=en.
- ¹⁰ interviews
- ¹¹ interviews
- ¹² Wang, Lili, en Xianwen Wang. “Who Sets up the Bridge? Tracking Scientific Collaborations between China and the European Union”. *Research Evaluation* 26, nr. 2 (april 2017): 124–31. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvx009>.
- ¹³ interviews
- ¹⁴ “Strategy Knowledge-Based Collaboration between Denmark and China”. Ministry of Science Technology and Innovation, 2008. https://ufm.dk/en/publications/2008/files-2008/strategy-knowledge-based-collaboration-denmark-china.pdf?set_language=en&cl=en.
- ¹⁵ interviews
- ¹⁶ interviews
- ¹⁷ Interviews. Zie ook <http://www.sciencemag.org/news/2017/07/china-cracks-down-after-investigation-finds-massive-peer-review-fraud>
- ¹⁸ <https://www.statnews.com/2017/06/23/china-death-penalty-research-fraud/>
- ¹⁹ interviews
- ²⁰ “Western Universities Are Not Prepared for Engaging with China”. Nikkei Asian Review, 27 december 2017. <https://asia.nikkei.com/Viewpoints/Jonathan-Sullivan/Western-universities-are-not-prepared-for-engaging-with-China>. Zie ook <https://www.timeshighereducation.com/news/china-punishes-us-university-dalai-lama-invitation>
- ²¹ interviews
- ²² interviews
- ²³ interviews
- ²⁴ interviews
- ²⁵ Interviews
- ²⁶ interviews
- ²⁷ interviews
- ²⁸ interviews
- ²⁹ interviews
- ³⁰ interviews
- ³¹ State Council regulations regarding scientific research, 2018
- ³² interviews
- ³³ Balding, Christopher. “The Soft Power of Chinese Censorship”. CPI analysis. *The Soft Power of Chinese Censorship* (blog), 6 november 2017. <https://cpianalysis.org/2017/11/06/the-soft-power-of-chinese-censorship/>; <https://foreignpolicy.com/2018/04/18/the-chinese-communist-party-is-setting-up-cells-at-universities-across-america-china-students-beijing-surveillance/>; interviews
- ³⁴ “Strategic Framework for Cooperation with China in Research, Science and Education”. China Strategy 2015–2020. Federal Ministry of Education and Research, 2015.
- ³⁵ “The New Era: Ready or Not, China Is Here | The Monthly.” Accessed July 25, 2018. <https://www.themonthly.com.au/issue/2017/december/1512046800/linda-jaivin/new-era>.
- ³⁶ Zie ook Yu, Zhang. “CPC members encounter obstacles while trying to establish Party branches overseas”. Global Times, 28 november 2017. <http://www.globaltimes.cn/content/1077619.shtml>.
over het opzetten van Party branches in het buitenland. Zelfde gebeurde bij de University of California Davis “Visiting Scholars Set up Party Branch at UC Davis”. China Scope, 21 november 2017. <http://u.osu.edu/mclc/2017/11/21/visiting-scholars-set-up-party-branch-at-uc-davis/>.
- ³⁷ “Visiting Scholars Set up Party Branch at UC Davis”. China Scope, 21 november 2017. <http://u.osu.edu/mclc/2017/11/21/visiting-scholars-set-up-party-branch-at-uc-davis/>.

³⁸ Allen-Ebrahimian, Bethany. "How China Managed to Play Censor at a Conference on U.S. Soil". *Foreign Policy*, 9 mei 2018. <https://foreignpolicy.com/2018/05/09/how-china-managed-to-play-censor-at-a-conference-on-u-s-soil/>.

³⁹ Pong, Jane, en Emily Feng. "Confucius Institutes: Cultural Asset or Campus Threat?" *Financial Times*, 26 oktober 2017. [xxxHTMMLINKxxx0.91240610601986430.952766399321223xxx](https://www.ft.com/content/91240610601986430.952766399321223xxx).

⁴⁰ Balding, Christopher. "The Soft Power of Chinese Censorship". CPI analysis. *The Soft Power of Chinese Censorship* (blog), 6 november 2017. <https://cpianalysis.org/2017/11/06/the-soft-power-of-chinese-censorship/>.

⁴¹ interviews

⁴² Interviews.

⁴³ Zie ook besproken in <https://foreignpolicy.com/2018/04/18/the-chinese-communist-party-is-setting-up-cells-at-universities-across-america-china-students-beijing-surveillance/>

⁴⁴ interviews

⁴⁵ Zie <https://www.dub.uu.nl/nl/nieuws/chinese-overheid-houdt-stevige-grip-op-studenten-het-buitenland>

⁴⁶ interviews

⁴⁷ interviews

⁴⁸ Henry, Ben Andrew. "The Past and Present of Research Integrity in China". *The Scientist*, 1 maart 2017. <https://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/48577/title/The-Past-and-Present-of-Research-Integrity-in-China/>.

⁴⁹ Federal Ministry of Education and Research. "China Strategy 2015-2020", 7 december 2015.

⁵⁰ Interviews. Zie ook <http://www.sciencemag.org/news/2018/04/china-asserts-firm-grip-research-data>

⁵¹ interviews

⁵² Balding, Christopher. "The Soft Power of Chinese Censorship". CPI analysis. *The Soft Power of Chinese Censorship* (blog), 6 november 2017. <https://cpianalysis.org/2017/11/06/the-soft-power-of-chinese-censorship/>.

⁵³ Balding, Christopher. "The Soft Power of Chinese Censorship". CPI analysis. *The Soft Power of Chinese Censorship* (blog), 6 november 2017. <https://cpianalysis.org/2017/11/06/the-soft-power-of-chinese-censorship/>.

⁵⁴ interviews

⁵⁵ interviews